

Omgevingsvisie Smallingerland

Wat vinden inwoners?

Inhoud

Omgevingsvisie Smallingerland: Wat vinden inwoners?	1
De rode draad.....	2
De thema's	4
Centrum Drachten en voorzieningen in wijken en dorpen	4
Openbaar vervoer en fiets- en wandelverbindingen	5
Gezonde en veilige leefomgeving	5
Landschap.....	7
Wonen in dorpen en wijken	7
Energiebesparing en energieopwekking in dorp, wijk en uw huis.....	8
Biodiversiteit en klimaat.....	9
Voedsel en landbouw	10
Sociaal/mienskip/welzijn.....	10
Banen/werkgelegenheid/bedrijven(terreinen).....	12
Blanco	13

Bijlage I

Bijlage II

Omgevingsvisie Smallingerland: Wat vinden inwoners?

In mei en juni van 2019 hebben inwoners van gemeente Smallingerland, als onderdeel van de verkenningsfase, meegedacht over de te formuleren omgevingsvisie. Dit gebeurde tijdens zes bijeenkomsten, verspreid over de gemeente: drie in de dorpen en drie in Drachten. Eerder, in het najaar van 2018, vond de startbijeenkomst voor de omgevingsvisie plaats in de Lawei. Daar lieten inwoners de gemeente weten wat voor hem belangrijke thema's voor de omgevingsvisie zijn. De opbrengst van die bijeenkomst vormt de basis van de afgelopen zes bijeenkomsten.

> Lees meer over het proces om te komen tot de omgevingsvisie in bijlage I.

Variatie

Er kwam een verscheidenheid aan inwoners op de bijeenkomsten af: jong en oud, 'import' en 'eigen', werkend en gepensioneerd. Ook het informatieniveau verschilde. Zo had de ene deelnemer al duidelijke ideeën over waar de gemeente zich de komende tijd op moet richten en was de ander vooral nieuwsgierig. Al met al hebben zo'n 70 inwoners de zes bijeenkomsten bezocht. De bijeenkomsten vonden plaats in Opeinde, Rottevalle, Boornbergum, De Drait, De Wiken en Noordoost.

Foto: Bart Lindenhovius

Omgevingsvisie

Door de bijeenkomst te starten met een uitleg over de omgevingswet, de omgevingsvisie en het proces om tot een omgevingsvisie te komen (zie bijlage I), konden de deelnemers goed geïnformeerd het gesprek aangaan. De uitleg werd gewaardeerd: "Zo weet ik beter wat de bedoeling is. We gaan het over de toekomst hebben, op een hoger niveau." Daarnaast droeg een kort voorgesprek met de deelnemers, over wat er speelt bij hen in de buurt, bij aan een goede gezamenlijke start.

Elf thema's

De basis van de bijeenkomst werd gevormd door elf themakaarten, waarvan één blanco. Deze thema's zijn gebaseerd op de inbreng van de bijeenkomst in de Lawei. De thema's waren: Centrum Drachten en voorzieningen in wijken en dorpen, Openbaar vervoer en fiets- en wandelverbindingen, Gezonde en veilige leefomgeving, Landschap, Wonen in dorpen en wijken, Energiebesparing en energieopwekking in dorp, wijk en uw huis, Biodiversiteit en klimaat, Voedsel en landbouw, Sociaal/mienschap/welzijn en Banen/werkgelegenheid/bedrijven(terreinen). Na het bespreken van de thema's zijn de deelnemers in groepen uiteen gegaan om een Top 5 te maken van de voor hen belangrijkste thema's. Daarbij gaven zij aan waarom juist die thema's belangrijk zijn en welke zorgen zij daarbij hebben. Hiervoor werd een praatplaat gebruikt (zie bijlage II).

Resultaat

Er werd enthousiast met elkaar van ideeën gewisseld, goed naar elkaar geluisterd en uiteindelijk kwam elke tafel altijd tot één gedragen blauwdruk voor de omgevingsvisie. Daarbij was er zowel ruimte voor concrete eigen ervaringen als ideeën over de verre toekomst. Als er meerdere tafels waren, werden de Top 5's vervolgens met elkaar gedeeld en toegelicht. Inwoners gingen met een goed gevoel naar huis: er werd nog even nagepraat en de organisatie werd bedankt.

De rode draad

De bijeenkomsten hebben veel informatie opgeleverd. Elke Top 5 was uniek. Hoe een Top 5 er precies uitzag, had ook te maken met wat er in de omgeving speelt. Tussen de verschillen door, zijn er een aantal rode draden te ontdekken. Wat zijn de belangrijkste opbrengsten van de bijeenkomsten, als we naar het geheel kijken?

Draad 1: Samenhang

Zodra inwoners de 11 themakaarten onder ogen kregen, werden steevast twee dingen gezegd: “Alles is belangrijk” en “Het hangt allemaal met elkaar samen”. Deze eerste reacties verdwenen gedurende de gesprekken wat meer naar de achtergrond: het werd gemakkelijker om keuzes te maken en prioriteiten aan te geven. Toch bleef het soms lastig om thema’s los van elkaar te zien en werd de gevoelde samenhang meerdere keren opgenomen in de Top 5. Bijvoorbeeld door thema’s naast elkaar te leggen.

Verschillen

De samenhang ziet er niet altijd hetzelfde uit. Het zijn steeds andere thema’s waartussen een nauw verband wordt gevoeld. Bijvoorbeeld tussen *mienskip* en biodiversiteit en klimaat, *mienskip* en wonen en wonen en voorzieningen. In principe hebben alle thema’s natuurlijk met elkaar te maken. Dat is ook een onderliggende motivatie om te komen tot de omgevingswet. Uit de verschillende Top 5’s blijkt dus dat de nadruk van die samenhang steeds ergens anders wordt gevoeld.

Overkoepelend thema

Het komt ook voor dat thema’s een overkoepelende status krijgen. Deze thema’s zijn dan een randvoorwaarde voor de ontplooiing van de andere thema’s of een soort standaard om de plannen voor andere thema’s aan te toetsen. Een voorbeeld hiervan is dat alle ontwikkelingen worden getoetst op de invloed op of bijdrage aan een gezonde en veilige leefomgeving.

Aandacht voor de samenhang

De aanwezigheid van verschillende samenhangende thema’s laat zien dat het belangrijk is om in de omgevingsvisie oog te hebben voor die samenhang. Dat kan het lastig maken om een heldere omgevingsvisie te schrijven, waar duidelijke (beleids)plannen uit kunnen voortvloeien. Het kan dan helpen om te kiezen voor een één tot drie hoofdthema’s. Die thema’s laten zien waar de gemeente Smallingerland op inzet. De andere thema’s kunnen aan deze hoofdthema’s worden opgehangen: Hoe gaan we aan de slag met een bepaald thema? Wat willen we bereiken? Doen het gestelde doel, de uitwerking en de gevolgen daarvan recht aan de gekozen hoofdthema’s? Zo’n focus helpt bij het schetsen van een toekomstbeeld en het maken van keuzes.

Foto's: Bart Lindenhovius

Draad 2: Sociaal versus ruimtelijk

Van een afstand bekeken, kunnen de thema's worden opgedeeld in ruimtelijk en sociaal. Tijdens de bijeenkomsten werd met die tegenstelling gespeeld. Wat is het meest belangrijk? Waar begin je mee?

Overlap

De samenhang tussen de thema's, zoals hierboven omschreven, laat al zien dat die scheiding niet zo strikt is. Veel thema's hebben zowel ene ruimtelijke als een sociale component. Deelnemers spelen ook met de wisselwerking tussen het sociale en het ruimtelijke. Maakt het sociale de ruimtelijke doelen mogelijk of is dat juist andersom?

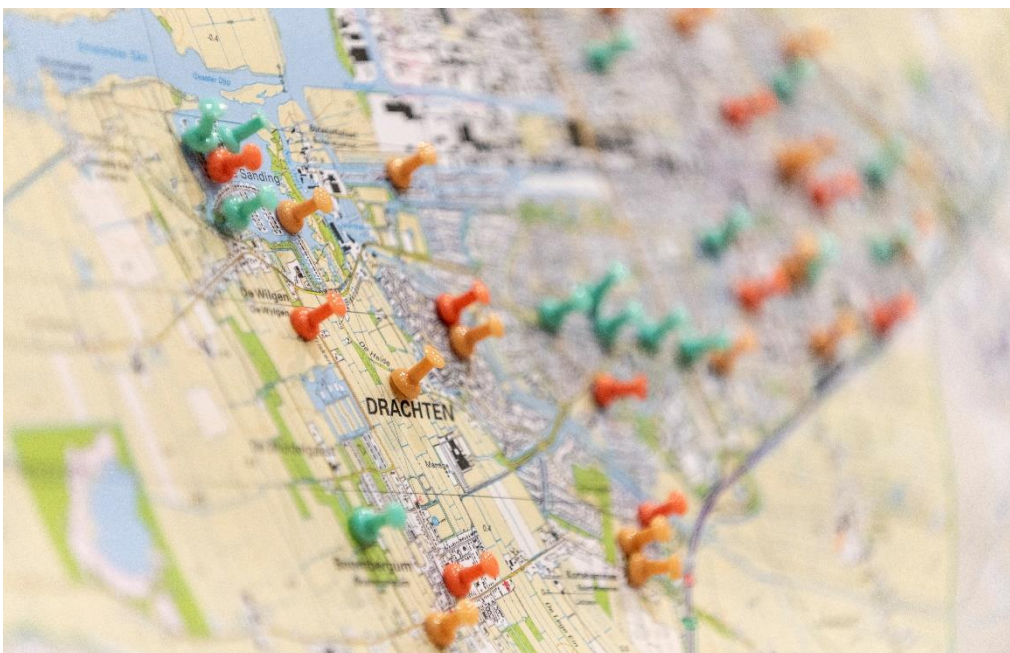
Voor de ene inwoner begint een vitale en prettige leefomgeving bij het ruimtelijke aspect, zoals geschikte woningen, voorzieningen en biodiversiteit. Andere inwoners stellen dat juist het sociale aspect van de samenleving het behalen van ruimtelijke successen mogelijk maakt: "Als *mienskip* moet je het samen doen. Als je samen niet de handen uit de mouwen steekt, kom je nergens."

Draad 3: Invloed gemeente

"Maar... In hoeverre heeft de gemeente hier invloed op?" Aan verschillende tafels werd deze vraag gesteld. Heeft de gemeente wel iets te zeggen, of moet je eerder naar Het Rijk of de provincie kijken? Of is het niet aan de gemeente om een onderwerp op te pakken, maar meer iets voor de inwoners zelf? Volgens inwoners is dit een belangrijke vraag voor het maken van een omgevingsvisie. Want als je geen invloed (of verantwoordelijkheid) hebt, moet een thema dan wel in de omgevingsvisie worden opgenomen? Een andere insteek is: als je geen invloed hebt, kun je kijken wat je moet doen om toch invloed te krijgen.

Draad 4: Verschil dorp en wijk

Het is niet ongebruikelijk om te verwachten dat er verschillen zijn tussen de dorpen en wijken, wat betreft welke thema's er belangrijk worden gevonden. Uit de zes bijeenkomsten in gemeente Smallingerland blijken geen grote verschillen. Daarnaast verschillen de Top 5's ook tussen de dorpen en wijken onderling.

Toelichting: Waarom komen de deelnemers vandaan? Foto: Bart Lindenhovius

De thema's

Alle elf thema's passeerden de revue en er ontstonden in totaal acht Top 5's. Wat werd er over de thema's gezegd? Wat maakt ze belangrijk en waar maken inwoners zich zorgen over? Deze paragraaf geeft een beknopte opsomming van wat inwoners over elk thema vertellen. Daaronder staan de geuite zorgen van de inwoners op een rij.

In het kader hieronder staan de meest en minst populaire thema's. Zoals gezegd passeerden alle elf thema's de revue: ze stonden allemaal één of meerdere keren in een Top 5. Doordat bepaalde thema's vaker hoog (of laag) in een Top 5 eindigen of vaker (of minder vaak) in een Top 5 worden opgenomen, kunnen deze als (minder) populair worden bestempeld. De andere thema's vallen tussen deze twee categorieën en zijn gemiddeld populair. De meest en minst populaire thema's worden verder in deze paragraaf aangeduid met een icoontje: ↑ of ↓.

De meest en minst populaire thema's

Op basis van de plaatsing van de thema's in de Top 5's zijn er drie meest en drie minst populaire thema's te benoemen.

Meest populair (↑)

1. Gezonde en veilige leefomgeving
2. Samenleving/Mienschap/Welzijn
3. Biodiversiteit en klimaat

Minst populair (↓)

1. Voedsel en landbouw
2. Centrum Drachten en voorzieningen in wijken en dorpen
3. Landschap en Wonen in dorpen en wijken

↓ Centrum Drachten en voorzieningen in wijken en dorpen

Dit thema staat in vijf van de acht Top 5's, meestal ergens halverwege. Op dit moment zijn de voorzieningen in Drachten en in de dorpen goed geregeld. Daar mag de gemeente best trots op zijn.

“Voor een vitaal dorp moet je plekken hebben om elkaar te ontmoeten.”

Kijkend naar de toekomst, spelen voorzieningen een belangrijke rol. Voorzieningen zijn nodig om prettig te leven, te wonen, te werken en elkaar te ontmoeten. Voor de dorpen is vooral dat laatste belangrijk. Dorpen zien een belangrijke rol van voorzieningen voor de vitaliteit van het dorp en de *mienschap*. In de dorpen zouden dan ook een aantal voorzieningen moeten blijven. Winkels zijn dan minder belangrijk, vanwege de (toenemende) mogelijkheid van bezorging.

- > In hoeverre kunnen voorzieningen in het dorp blijven bestaan? In hoeverre speelt de concurrentie van grote kernen en het internet daarin een rol?
- > Het is belangrijk dat er in een dorp voldoende plaatsen zijn en blijven waar men elkaar kan ontmoeten, zoals een sportvereniging of een school. Als die plaatsen er niet zijn, kun je het op een creatieve manier organiseren. Bijvoorbeeld in een ander dorp.

Openbaar vervoer en fiets- en wandelverbindingen

In alle Top 5's komt het thema Openbaar vervoer en fiets- en wandelverbindingen terug: zowel bovenaan, onderaan als in het midden. Volgens de inwoners heeft het thema een duidelijke link met andere thema's, als werkgelegenheid, *mienskip*, landschap, klimaat/duurzaamheid, wonen en een gezonde en veilige leefomgeving.

Een goed netwerk voor openbaar vervoer maakt het mogelijk dat mensen in Smallingerland in het algemeen, maar ook vooral in de dorpen, prettig kunnen wonen en werken – met oog voor het klimaat, duurzaamheid en een gezonde en veilige omgeving. Geschikte fietspaden zijn ook genoemd, omdat die een andere vorm van woon-werkverkeer kunnen stimuleren. Om het landschap te ontsluiten, gezond en veilig te leven en elkaar te ontmoeten, zijn goede fiets- en wandelverbindingen belangrijk.

“Het is duur en er zijn te weinig faciliteiten.”

Inwoners zijn niet altijd enthousiast over hoe het openbaar vervoer is geregeld in gemeente Smallingerland: “Het is duur en er zijn te weinig faciliteiten.” De bereikbaarheid van kernen in Smallingerland en ver daarbuiten (denk: Amsterdam) kan beter. Ook is aandacht voor de A7 nodig: “Die is vaak veel te druk en iedereen zit alleen in de auto. Het is geen houdbare situatie.” De fiets- en wandelpaden zijn vaak naar tevredenheid, maar blijft dat ook zo?

- > De toegangswegen naar dorpen zijn vaak smal en niet veilig. Het zijn lokale knelpunten die levendige dorpen in gevaar brengen. Er wordt al aan gewerkt, maar dit aspect verdient de aandacht.
- > Het idee is dat de wandelpaden op het platteland worden bedreigd. Dat komt doordat ze verschillende eigenaren hebben zoals de gemeente, Staatsbosbeheer, Wetterskip Fryslân en particulieren. Het komt voor dat particulieren delen van paden in eigendom krijgen en dat deel dan sluiten.
- > Betere (snel)fietsroutes voor woon-werkverkeer zijn een goede optie voor de toekomst, zeker als je kijkt naar duurzaamheid en de energietransitie
- > De A7 wordt alleen maar drukker. Hoe zorgen we ervoor dat dat wordt opgelost/voorkomen?
- > Wat betreft mobiliteit gaat er in de toekomst veel veranderen. Daar moet tijdig op worden ingespeeld. Voorspellen van de ontwikkelingen is echter lastig. Hoe pak je dat aan?

↑ Gezonde en veilige leefomgeving

Verschillende Top 5's beginnen met het thema Gezonde en veilige leefomgeving. Dit thema wordt ook wel een basis of voorwaarde voor de ontplooiing van andere thema's genoemd, zowel ruimtelijk als sociaal. Het is dan ook een breed thema. Denkend aan een gezonde en veilige leefomgeving, hebben inwoners het onder andere over agrarisch verkeer door de dorpen, de bereikbaarheid van ziekenhuizen, de mogelijkheid om te bewegen, recreatie, handhaving, thuiszorg én een inclusieve samenleving.

“Eigenlijk moeten alle thema's op een 'gezonde en veilige' manier tot uitvoering komen.”

De leefomgeving in Smallingerland is in principe best gezond en veilig, hoewel dat wel verschilt tussen de dorpen en Drachten. Het is belangrijk om te behouden wat er is, maar er zijn ook verbeteringen mogelijk.

- > De brandweer, politie en ambulance moeten het gebied goed kunnen bereiken. Dit speelt vooral voor afgelegen dorpen.
- > De toename van verkeer kan gevaarlijke situaties opleveren. Dan gaat het met name om agrarisch verkeer.
- > Zorg wordt in de toekomst naar verwachting meer aan huis geleverd, maar niet alles is beschikbaar in de dorpen (bijvoorbeeld 24-uurs zorg). Dit vraagt ook wat van de woning: is deze geschikt voor een zorgsituatie?
- > Als je het hebt over inclusiviteit, worden veel 'inclusiviteits-maatregelen' bedacht door mensen die al heel goed meedoen in de maatschappij. Wanneer juist mensen die van inclusiviteit profiteren daar aan mee doen, realiseer je écht goede oplossingen.
- > Om te behouden wat er is, is actief beleid belangrijk en kan handhaving nodig zijn. Een actief beleid is belangrijk omdat het thema erg breed is en betrekking heeft op veel verschillende zaken en ontwikkelingen: "Als je goed zicht wilt hebben op wat er nodig is, moet je er actief mee bezig zijn."
- > Wanneer verbeteringen nodig blijken, zoals het geval is voor het (fiets)verkeer, is het belangrijk dat de gemeente luistert naar de behoeften en ideeën van inwoners. Nu is de ervaring dat er wel eens beslissingen worden genomen, die niet overeenkomen met de ideeën van inwoners. Het advies is: Ga regelmatig met inwoners in gesprek om te vragen of de goede dingen worden gedaan en of die goede dingen goed worden gedaan. Als voorbeeld wordt de schouw op de fiets met raadsleden en de wethouder genoemd.
- > Of de omgeving gezond en veilig kan zijn, ligt ook voor een gedeelte aan de normen en waarden van mensen. Ook opvoeding wordt daarbij genoemd. Er wordt verwezen naar hoe fietsers zich in Drachten gedragen: "Die zijn soms best asociaal."
- > Juist in de kwetsbare wijken spelen de thema's Gezonde en veilige leefomgeving en Sociaal/mienschap/welzijn een rol. Hierin is nog winst te behalen. Hoe doen we dat?
- > Hoe belangrijk het streven naar gelijkwaardige normen en wederzijds respect ook is, in bepaalde situaties, zoals geluidsoverlast, is handhaving nodig. Dat gebeurt op dit moment niet altijd naar tevredenheid. Wat meer controle en verplichtingen kunnen helpen om vrediger samen te leven en structuur aan te brengen.

↓ Landschap

In vijf van de acht gevallen staat Landschap in de Top 5. Eén dorp zet Landschap zelfs op één. Landschap wordt vooral gelinkt aan het klimaat, de energietransitie en biodiversiteit. Het landschap van gemeente Smallingerland is uniek en heeft veel te bieden. Het gevaar is dat dit landschap onder druk komt te staan door ontwikkelingen op de andere thema's, zoals zonneweides, nieuwe woningen en de landbouw. Oog voor behoud van het landschap is belangrijk, maar zet het landschap niet op slot. Het is niet de bedoeling dat het landschap ontwikkelingen tegenhoudt. Maar wees wel scherp op de inbreuk die ontwikkelingen (kunnen) maken op het landschap.

“Zet het landschap niet op slot, maar let wel op.”

- > Het landschap is kwetsbaar. De afgelopen tijd is er al veel veranderd aan het landschap in de provincie. Dat gebeurt vaak ongemerkt en geleidelijk. Het is goed om daar wat meer op te letten en beslissingen die impact hebben op het landschap wat beter af te wegen. Een ander geluid: “Het is maar een klein gedeelte van het landschap en een goede infrastructuur levert ook voordelen op voor de dorpen”
- > Infrastructuur die het landschap ‘vervuilt’ is in de toekomst minder nodig. Thuis werken wordt voor veel beroepen steeds gebruikelijker. Dat geeft een mogelijkheid om anders met het landschap om te gaan. Maken we daar ook gebruik van?
- > De grootschalige landbouw en de bedreigde biodiversiteit hebben ook gevolgen voor het landschap. Dat zijn belangrijke thema's die vragen om goede beslissingen.

↓ Wonen in dorpen en wijken

Het thema Wonen in dorpen en wijken komt in bijna alle Top 5's terug. Een belangrijk thema, want als het aangenaam wonen is, is het ook aantrekkelijk om te blijven wonen in gemeente Smallingerland. Voor aangenaam wonen is het nodig dat er voldoende geschikte woningen voor alle doelgroepen zijn, ook in de dorpen. Dat is ook gunstig voor een vitale leefomgeving, waar verschillende doelgroepen samen leven.

“Mensen wonen ergens omdat het prettig wonen is en niet per se vanwege de nabijheid van het werk.”

Met een goede woning alleen kom je er niet: de *mienskip* is ook belangrijk. Daarnaast wordt ook de link met werkgelegenheid genoemd. Aan de ene kant is het een idee om wonen en werken te combineren. Aan de andere kant zeggen inwoners dat de link tussen wonen en werken tegenwoordig minder duidelijk is en dus ook minder belangrijk. Bijvoorbeeld vanwege de toenemende digitalisering. Voor de toekomst zijn er uitdagingen op het gebied van wonen. Daarin wordt ook verwezen naar uitdagingen op het gebied de energietransitie en vergrijzing. Flexibele woningen, die kunnen worden aangepast aan de bewoner, kunnen een uitkomst zijn.

- > Er zijn niet voldoende geschikte woningen voor een vitaal en divers dorp. Dan gaat het vooral om woningen voor ouderen en starters. Onvoldoende geschikte woningen kunnen de vitaliteit van het dorp bedreigen. Voor een vitaal dorp is een gemêleerde gemeenschap belangrijk. Hoe krijgen we dat ook in de toekomst voor elkaar?
- > Hoe worden huurwoningen toebedeeld? Is daarbij oog voor de leefbaarheid in de dorpen? En hebben woningcorporaties wel het juiste beeld van de behoefte onder haar huurders?

- > Doordat ouderen langer thuis blijven wonen, komen deze huizen niet vrij voor jongere generaties. Ouderen die wel tijdig willen verhuizen, kunnen geen geschikte woning vinden. Zij zoeken vaak een kleine woning, maar geen flat. Daardoor stagneert de woningmarkt. Op ten duur zullen de grote woningen in een golf vrijkomen. Kunnen mensen deze woningen dan nog wel betalen? Zijn deze woningen dan nog wel aantrekkelijk? De doorstroom moet op gang worden gebracht. Dat kan door woningen flexibeler te maken of flexibele woningen te creëren. Deze flexibele woningen zijn geschikt voor verschillende bewoners. Het beeld is dat zulke woningen beter geen flats van drie of meer woonlagen kunnen zijn, maar gemoedelijke kleine(re) woningen.
- > Veel ouderen voelen de urgentie om de woning aan te passen te laat. De woningen worden dan niet of amper aangepast zodat zij daar lang(er) op een gezonde en veilige manier in kunnen wonen.
- > In de toekomst zijn flexibele woningen nodig. Dit zijn woningen die voor verschillende doelgroepen geschikt zijn en aangepast kunnen worden aan wat de nieuwe bewoner nodig heeft. Hoe krijgen wat dat voor elkaar? Wat is daar voor nodig?
- > Wanneer er meer mensen van buiten het dorp in het dorp komen wonen, is dat een risico voor de sociale cohesie. Daarin speelt het dorp zelf ook een rol: Als je meer aandacht voor elkaar (en nieuwe mensen) hebt en samen met elkaar leeft, trek je ook mensen aan die dat willen. Dan doen mensen eerder mee. Hoe borgen we de sociale cohesie in de toekomst, met het oog op inwoners van buitenaf?

Energiebesparing en energieopwekking in dorp, wijk en uw huis

De energietransitie is een thema binnen de omgevingsvisie. In zeven van de acht Top 5's komt het thema terug. Hoe dan ook zal er, als je het over de toekomst hebt, gekeken moeten worden naar de energievoorzieningen in gemeente Smallingerland. Als de energievoorziening niet op orde is, is er dan later nog wel een leefbaar Smallingerland?

“Hoe wordt de opgave gerealiseerd en wat is de rol van de gemeente?”

Het thema wordt vaak in één adem genoemd met Biodiversiteit en klimaat, maar ook de thema's Voedsel en Landbouw en Landschap komen voorbij. Ook binnen het thema wonen speelt het energievraagstuk: Hoe worden alle woningen beter ingericht op de energieopgave? Verder spelen zaken zoals de inpasbaarheid in het landschap, de passende houding (afwachtend of innovatief) en de rol van de gemeente.

- > Niet iedereen is er aan toe om bezig te zijn met de energietransitie. Mensen die uitdagingen op andere gebieden hebben, zoals geld, wonen en gezondheid, komen er niet aan toe. Hoe krijg je deze mensen toch mee? Hoe kun je hen faciliteren?
- > Wat is de rol van de woningcorporatie? Zet de woningcorporatie wel voldoende in op de energietransitie?
- > In hoeverre kan een gemeente écht wat doen op het gebied van de energietransitie. En hoe doet de gemeente dat dan? Gaat het dan om het stimuleren van inwoners? Of om het maken van regels? Of om het zelf uitvoeren van grotere projecten? En wat is de rol van het Rijk? Zou het Rijk niet meer verantwoordelijkheid moeten nemen en wat betekent dat voor de mogelijkheden van de gemeente?

- > Informatie en bewustwording zijn belangrijke speerpunten, als het gaat om het teweeg brengen van veranderingen op het gebied van biodiversiteit, klimaat en energie. “Als je het hebt over grote opgaven en toekomstbeelden, begrijpen veel mensen dat niet en vinden ze het lastig om daarin mee te gaan.” De omslag daarin kan van hogerhand gefaciliteerd worden, door in te zetten om het informeren van inwoners. Elkaar er onderling op aanspreken, is weinig effectief, is de ervaring.
- > Wat zijn de mogelijkheden van inwoners om aanpassingen te doen voor het klimaat en de energieopgave. Een duidelijk afwegingskader, met duidelijke en ruime regels, kan inwoners helpen om stappen te zetten. Kijk tegelijkertijd of je als gemeente wat meer het heft in eigen hand kunt nemen. Bijvoorbeeld door bepaalde daken toe te wijzen als een dak waar zonnepanelen op komen, los van de ambities van de inwoner of gebruiker.
- > Als er beslissingen worden genomen over maatregelen op het gebied van energie, is het advies om goed na te denken over de duurzaamheid op lange termijn. Is de maatregel echt wel duurzaam? Zijn er geen ontwikkelingen die moeten worden afgewacht of gestimuleerd?
- > Op het gebied van ‘Wonen’ speelt het energievraagstuk een rol. Naar verwachting zullen veel oudere woningen in de dorpen, waar nu vooral de oudere generatie in woont, op ten duur vrij komen. Deze woningen zijn dan niet aangepast aan de huidige eisen omtrent energiebesparing en -opwekking. Voor de huidige inwoners, die op leeftijd zijn, heeft dit geen prioriteit. Wat gebeurt er met deze woningen als ze vrij komen? Kunnen jongeren deze woningen betalen, inclusief de benodigde aanpassingen?
- > Hoe verhouden de belangen van de energietransitie zich tot de belangen van het landschap? Het landschap is erg belangrijk en invasieve energie-opwekking heeft met klem geen voorkeur. En hoe wordt daarin gekeken naar de plannen van projectontwikkelaars?
- > Er zijn nog veel dingen niet uitgegeten als je kijkt naar energieopwekking en -opslag. Wat doe je dan in de tussentijd? Zet je alvast stappen om later tot de conclusie te komen dat het beter anders had gekund? Is een afwachtende houding passend?

↑ Biodiversiteit en klimaat

In zes van de acht Top 5's komt het thema Biodiversiteit en klimaat terug, al dan niet in combinatie met Landschap, Voedsel en landbouw en Energiebesparing en energieopwekking. Inwoners vertellen dat het thema belangrijk is, omdat er anders überhaupt geen leefbaar Smallingerland is. Andere inwoners vinden het thema minder belangrijk, omdat andere thema's eerst aandacht nodig hebben voordat er ruimte is om te werken aan biodiversiteit en klimaat.

“Het gaat om dit moment snel achteruit.

Als we geen aandacht hebben voor de biodiversiteit komt onze voedselvoorziening in gevaar.”

- > Vooral voor agrariërs roept dit thema zorgen op. Dan wordt gedacht aan de grondwaterstand of droogte. Hoe wordt hier mee om gegaan?
- > Wat betreft maatregelen om de biodiversiteit te behouden en te verbeteren worden er nog niet voldoende stappen gezet.
- > De klimaatadaptatie is mogelijk gemakkelijker te realiseren, maar weten we nu nog niet goed wat de mogelijkheden zijn. Wat doe je dan?

- > Informatie en bewustwording zijn belangrijke speerpunten, als het gaat om het teweeg brengen van veranderingen op het gebied van biodiversiteit, klimaat en energie. “Als je het hebt over grote opgaven en toekomstbeelden, begrijpen veel mensen dat niet en vinden ze het lastig om daarin mee te gaan.” De omslag daarin kan van hogerhand gefaciliteerd worden, door in te zetten om het informeren van inwoners. Elkaar er onderling op aanspreken, is weinig effectief, is de ervaring.
- > Wat zijn de mogelijkheden van inwoners om aanpassingen te doen voor het klimaat en de energieopgave. Een duidelijk afwegingskader, met duidelijke en ruime regels, kan inwoners helpen om stappen te zetten. Kijk tegelijkertijd of je als gemeente wat meer het heft in eigen hand kunt nemen. Bijvoorbeeld door bepaalde daken toe te wijzen als een dak waar zonnepanelen op komen, los van de ambities van de inwoner of gebruiker.

↓ Voedsel en landbouw

Als het over Voedsel en landbouw gaat, denken inwoners aan werkgelegenheid, biodiversiteit, landschap, energietransitie, agrariërs en leefbaarheid. Dit brede thema staat in vier van de acht Top 5's. De landbouwsector spreekt veel inwoners aan, omdat deze ook in gemeente Smallingerland actief is.

“Voedsel is nodig om te kunnen leven. Tegelijkertijd zijn er tegenwoordig al veel ontwikkelingen die boeren raken.”

Inwoners hebben het over de toekomst van de landbouw. Wat past dan beter? Schaalvergroting of juist lokale productie? Voor beide valt wat te zeggen. Het is belangrijk voldoende ruimte te (blijven) geven aan voedselproductie en landbouw, met oog voor andere thema's zoals biodiversiteit en gezonde en veilige leefomgeving.

- > Kies je voor schaalvergroting en nationale/mondiale afzet van producten of kleine bedrijven met lokale afzet? Om de voedselproductie en landbouw zo in te richten dat het past bij de toekomst, moet je kiezen welke kant je op wilt. Het is nu nog onduidelijk wat wenselijk en haalbaar is.
- > Daarnaast is het wel belangrijk dat boeren de afstemming zoeken met de gemeente, inwoners en doelen op het gebied van biodiversiteit, klimaat en energie. Dus: een kader van de eerder genoemde thema's, waarbinnen ruimte is voor ondernemerskeuzes.
- > Is innovatie mogelijk? Denk aan leegstaande panden op industrieterreinen die geschikt kunnen zijn voor verticale landbouw. Dat kan de druk op de landbouwgrond, vanwege regelgeving en andere belangrijke vormen van grondgebruik, verminderen. De gemeente kan op innovatie sturen.
- > Zorg ervoor dat andere thema's niet teveel landbouwgrond vragen: “Boeren hebben al veel in moeten leveren de laatste tijd.

↑ Sociaal/mienskip/welzijn

In zes Top 5's staat het thema *mienskip*, meestal in het midden of bovenaan. Volgens inwoners gaat dit thema over het elkaar kennen, elkaar helpen, het dorp of de wijk vitaal houden en het delen van normen en waarden. Een goede sociale samenhang heeft een positieve invloed op de leefbaarheid in dorpen en wijken én zorgt ervoor dat andere ontwikkelingen op gang kunnen komen.

De sociale samenhang kent een wisselwerking met veel thema's. Vergelijkbaar met het thema 'Gezonde en veilige leefomgeving' speelt de *mienskip* een rol voor de ontwikkelingen en doelen van andere thema's. Aan de andere kant vraagt de *mienskip* om doelen en ontwikkelingen op andere thema's. Denk aan voldoende geschikte woningen, een gezonde en veilige leefomgeving, voorzieningen, goed openbaar vervoer en geschikte fiets- en wandelpaden. Voor sociale samenhang

is met name de mogelijkheid (of de wil) om elkaar te ontmoeten belangrijk. Een geschikte voorziening daarvoor (zoals een winkel, school of sportkantine) is belangrijk, maar niet essentieel en ook geen garantie.

**“Als je een sterke mienskip hebt,
kun je veel bereiken en houd je dorpen vitaal.”**

Eén groep gaf aan dat het zeker een belangrijk thema is, maar de verantwoordelijkheid van de *mienskip* zelf. Het is dan niet nodig om het thema in de omgevingsvisie te benoemen. Aan de andere kant is de sociale samenhang in gemeente Smallingerland niet overal even sterk. Er zijn kwetsbare wijken waarin mensen weinig contact hebben met elkaar. Inwoners vinden het lastig om te bedenken wat oplossingen kunnen zijn. Duidelijk is wel dat het niet wordt opgelost met een wijkbelang en/of ontmoetingsplaats alleen. Hierin zou wel een rol voor de gemeente kunnen liggen.

Foto: Bart Lindenhovius

- > Wanneer er meer mensen van buiten het dorp in het dorp komen wonen, is dat een risico voor de sociale cohesie. Hoe behoud je de sociale cohesie als er 'import' in het dorp komt wonen. Het is niet nodig om te stellen dat 'import' niet welkom is. Wat wel belangrijk is, is om goed te kijken naar hoe de toewijzing van huurwoningen is geregeld. Daarnaast speelt het dorp zelf een rol in de integratie van mensen van buitenaf. Als je meer aandacht voor elkaar (en nieuwe mensen) hebt en samen met elkaar leeft, trek je ook mensen aan die dat willen. Dan doen mensen eerder mee. Hoe borgen we de sociale cohesie in de toekomst, met het oog op inwoners van buitenaf?
- > Het is belangrijk dat mensen uit de dorpen zich zelf ook inzetten om het dorp leefbaar te houden en sociaal betrokken zijn. Soms is er het gevoel dat die houding wordt bedreigd. Is iedereen later nog wel goed aangehaakt bij de *mienskip*?
- > Het is belangrijk dat er in een dorp voldoende plaatsen zijn en blijven waar men elkaar kan ontmoeten, zoals een sportvereniging of een school. Als die plaatsen er niet zijn, kun je het op een creatieve manier organiseren. Bijvoorbeeld in een ander dorp.
- > In hoeverre kunnen voorzieningen in het dorp blijven bestaan? In hoeverre speelt de concurrentie van grote kernen en het internet daarin een rol?

- > De wil om elkaar te ontmoeten en het creëren van binding is het meest belangrijk. En hoewel een geschikt gebouw daarbij kan helpen, is dat geen garantie voor succes. In sommige wijken is weinig binding, doordat men elkaar niet goed kent en/of inwoners andere prioriteiten hebben. Ook als er wel mensen zijn die zich inzetten voor meer *mienskip* in de wijk, lukt dat niet altijd. Hoe zorg je ervoor dat er sociale samenhang komt? Volgens de deelnemers is dat best complex.
- > Er zijn wijken in Drachten waar het samenleven wat moeizamer gaat en het voor sommige inwoners lastig is om op een respectvolle manier met elkaar om te gaan. Daarbij maakt het niet uit of het om nieuwkomers gaat of om mensen die al langer in de omgeving wonen. Hoe belangrijk het streven naar gelijkwaardige normen en wederzijds respect ook is, in bepaalde situaties, zoals geluidsoverlast, is handhaving nodig. Dat gebeurt op dit moment niet altijd naar tevredenheid. Wat meer controle en verplichtingen kunnen helpen om vrediger samen te leven en structuur aan te brengen.
- > Over het thema Sociaal/mienskip/welzijn wordt ingebracht dat men in een prettige samenleving soepel met elkaar omgaat en dat er niet té strakke regels zijn, zoals nu wel eens wordt ervaren. Een betere benadering zou zijn om elkaar te helpen en mee te denken met elkaar. Te strakke regels ontnemen de mogelijkheid om dat te doen.

Banen/werkgelegenheid/bedrijven(terreinen)

Het onderwerp werkgelegenheid komt in vijf Top 5's terug. Eén Top 5 trapt zelfs af met dit thema: "Werkgelegenheid is de motor van de gemeente. Zonder werk is er geen geld en gebeurt er niets." Andere inwoners zijn het er mee eens dat voldoende werkgelegenheid helpt om de gemeente vitaal te houden en ontwikkelingen van de grond te krijgen. Het hebben van een baan geeft mensen geld en zelfvertrouwen om te bouwen aan een mooi dorp of mooie wijk, zowel sociaal als ruimtelijk. Aan de andere kant stellen inwoners dat werkgelegenheid misschien minder leidend is dan voorheen. Zoals ook met betrekking tot het thema wonen gezegd, is het steeds normaler om (meer) op afstand te werken en is de nabijheid van de standplaats van de werkgever steeds minder belangrijk.

"Het hebben van een baan geeft mensen de ruimte om bij te dragen aan hun omgeving."

- > Om de jeugd te behouden is het, naast een aantrekkelijke woonomgeving en geschikte woningen, belangrijk om voldoende werkgelegenheid te hebben. Hoe kun je dat het beste regelen? Het aantrekken en behouden van grote werkgevers kan een middel zijn, maar vormt ook een risico. Wat als zo'n werkgever ineens besluit om te vertrekken uit de gemeente?
- > Voortbordurend op de ideeën over innovatie in de landbouw, kan innovatie een interessante route zijn voor het creëren of behouden van werkgelegenheid. Er zijn in Drachten al diverse bedrijven die innovatief bezig zijn op verschillende terreinen. Daar kun je meer op inzetten, ook in combinatie met andere thema's.
- > Er is al een mooie combinatie tussen bedrijfsleven en onderwijs in Smallingerland. Daarnaast ligt Smallingerland tussen Leeuwarden en Groningen, wat ruimte geeft om studenten (MBO/HBO) enthousiast te maken voor het bedrijfsleven in Smallingerland. Houd de huidige samenwerking in ieder geval in stand.

Blanco

Inwoners hebben driemaal het blanco kaartje gebruikt om de Top 5 compleet te maken. Het ging om de volgende toevoegingen:

Digitalisering

De digitale wereld en de offline wereld versmelten steeds meer. Vooral jongere inwoners gaan daarin mee, terwijl het aanpassen voor oudere inwoners meer vergt. De toenemende digitalisering geeft kansen, maar ook zorgen. Zo kunnen digitale middelen als domotica helpen om de leefomgeving gezond en veilig te houden. Aan de andere kant kan de toenemende digitalisering de gezonde en veilige leefomgeving in gevaar brengen, doordat er minder contact is. De kansen en zorgen zijn terug te vinden in elk thema.

- > De ontwikkelingen rond digitalisering gaan snel. Hoe houd je dat bij en hoe zorg je ervoor dat digitalisering in plaats van een gevaar een kans wordt?

Mobiliteit

Voor een gezonde en veilige leefomgeving is goed georganiseerde mobiliteit nodig. Dan gaat het niet alleen om het bereiken van kernen, voorzieningen en werk. In de huidige situatie en nabije toekomst heb je het dan vooral over openbaar vervoer. Kijkend naar de verdere toekomst is het begrip mobiliteit van toepassing. Hoe wij ons van A naar B bewegen zal in de toekomst veranderen. Het is goed om daar op tijd bij stil te staan en mee aan de slag te gaan.

Inclusiviteit

Een ander belangrijk thema is inclusiviteit. Een aantal deelnemers zijn speciaal naar één van de bijeenkomsten gekomen, omdat zij het belangrijk vinden dat niemand wordt buitengesloten in de nieuwe omgevingsvisie. Dat gaat dan niet alleen om mensen met een beperking of handicap, maar ook over bijvoorbeeld ouderen, mensen met kinderen en jongeren. Inclusief denken, is de boodschap: "Bij alles."

- > Als je het hebt over inclusiviteit, worden veel 'inclusiviteits-maatregelen' bedacht door mensen die al heel goed meedoen in de maatschappij. Wanneer juist mensen die van inclusiviteit profiteren daar aan mee doen, realiseer je écht goede oplossingen.

Bijlage I

Proces omgevingsvisie

Naar verwachting treedt de nieuwe omgevingswet in 2021 in werking. Eén van de doelen van de omgevingswet is om de huidige wetgeving te vereenvoudigen. Deze is vaak complex en soms zelfs tegengesteld. Gemeenten en provincies stellen in het kader van de omgevingswet een omgevingsvisie op. Zo ook de gemeente Smallingerland.

Omgevingsvisie

De omgevingsvisie is een brede visie die over verschillende beleidsterreinen gaat, zoals wonen, mobiliteit en landschap. De integrale insteek van de omgevingsvisie betekent dat er één visie is, met één einddoel die wordt vertaald naar concrete regels in verschillende beleidsplannen. De omgevingsvisie komt samen met inwoners (en bedrijven) tot stand en is gericht op de toekomst. Daar staat geen vaste termijn voor, maar werkenderwijs wordt gesproken over 20 à 30 jaar.

Samen met inwoners

Voor de gemeente Smallingerland is de verplichting om inwoners te betrekken niet de enige motivatie om dat te doen. De gemeente vindt het vooral erg belangrijk om inwoners te betrekken bij het maken van visies en plannen: "Het is ondenkbaar om dat in deze tijd niet meer te doen. Inwoners zijn per slot van rekening expert over hun eigen leefomgeving." Daarom kiest gemeente Smallingerland bewust voor co-creatie. Dat betekent dat de gemeente samen met haar inwoners (en bedrijven) op zoek gaat naar inbreng voor de omgevingsvisie.

De planning

In gemeente Smallingerland bevindt het proces om tot een omgevingsvisie te komen zich in de verkenningsfase. In deze fase spelen verschillende vragen een rol: Wat vinden we echt belangrijk? Wat speelt er? Wat komt er aan ontwikkelingen op ons af? Welke keuzes moeten we maken? De ambitie voor de verkenningsfase is dat er scenario's ontstaan om uit te kiezen. Je kunt het ook een afwegingskader noemen: als gezondheid een belangrijk thema blijkt, hoe verhoudt dat zich dan tot de andere thema's?

De zes sessies die in mei en juni van 2019 plaatsvinden zijn onderdeel van die verkenningsfase. Inwoners denken mee over welke thema's belangrijk zijn voor de omgevingsvisie van gemeente Smallingerland, waarom de thema's belangrijk zijn en waar zij zich zorgen over maken. Alle inbreng van inwoners telt mee en dat betekent dat men tijdens de bijeenkomsten als gelijkwaardige aan tafel zit. Alle informatie is van dezelfde orde. Daarnaast wil de gemeente de input transparant behandelen: het is voor iedereen duidelijk wat de input is en wat er met de input gaat gebeuren. Dat doet de gemeente door terug te koppelen en inzichtelijk te maken wat zij met de input doet of gaat doen.

Niet alleen de input van inwoners is belangrijk voor de omgevingsvisie: de gemeente verzamelt ook andere informatie. Bijvoorbeeld over wat er tot nu toe al is gedaan en wat de ervaringen zijn met andere trajecten, sessies of projecten. Deze informatie wordt naast de input van de inwoners geëgd.

De verkenningsfase wordt in de zomer afgerond, waarna er wordt gestart met een koersdocument. De gemeente zal een afweging maken voor de visie. Het besluit over de omgevingsvisie ligt uiteindelijk bij de gemeenteraad. In 2020 wordt de omgevingsvisie vastgesteld. De visie heeft geen eindtermijn, maar er worden evaluatiemomenten ingepland.

Bijlage II

1.		Waarom belangrijk?
		Welke zorgen?
2.		Waarom belangrijk?
		Welke zorgen?
3.		Waarom belangrijk?
		Welke zorgen?
4.		Waarom belangrijk?
		Welke zorgen?
5.		Waarom belangrijk?
		Welke zorgen?
	Andere zorgen of opmerkingen?	